

P A R S P R I M A .

DE MEDICAMENTIS IN SOLIDA
OPERANTIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Stimulantibus.

1. **H**Actenus de variis Medicamen-
torum Classibus actum est :
Jam igitur accedamus ad historiam ma-
gis peculiarem cujuslibet tituli : ac 1.
quidem differendum est de iis, quæ in
Solida operantur ; inter quæ primum
locum *Stimulantia* tenent. *Stimulans*
autem est illud, quod *Fibræ Motricis*
oscillatorios motus auget. Porro ut au-
geatur oscillatio *Fibræ*, requiritur ut
augmentum motus concilietur isti Fi-
bræ ad punctum unde oscillationis aug-
mentum incipit : Jam vero augmenti
motus causa potest esse duplex ; nem-
pe, 1. Particula libera Vasi non an-
nexa, impetu proprio ruens in illud
punctum : hæc enim idem extra suum

na-

naturalium situm pellet; particulae vero impulsu cessante, Fibra statim se contrahet, ut punctum e loco pulsum iterum restituatur; & quidem eo magis se contrahet, quo dictum punctum longius e situ suo remotum fuerit: causae autem hujusmodi effectus non diu durant, sed cito evanescent. 2. Causa altera, & cujus effectus magis durabiles sunt, esse potest particula lateribus Vasis infixae, vel interne a praeterlabente Fluido, vel externe a causis externis. Quando autem de *Acribus* egimus, modum explicavimus quo particulae Fibris infixae eas stimulant.

2. Conditiones in omnibus *Stimulantibus* sunt, (1) Ut tam tenue sit Stimulans, ut intra Canales minimos ire, eorumque poris minimis semet infigere queat. (2) Ut tanta *acrimonia* sit praeditum, ut sibi in Canaliculis lateribus aperturam facere possint, intra quam semet insinuare valeat. (3) Ut hoc Acre nec non Tenue tam *longum* sit, ut jam infixum eminere queat extra superficiem; aliter enim fit particula nutritiva. Hinc ergo colligitur, omne *Stimulans* esse *Acre*; sed tamen non sequitur, quaslibet particulas & *minutas* & *acres* pro *Stimulantibus* esse habendas; quia possunt esse adeo parvae, ut earum nulla *planum*,

num, cui infixæ est, superemineat. (4) Ut Stimulans sit adeo tenax, ut loco, cui infixum est, diu inhæreat.

3. Causæ Stimulationem efficientes sunt. (1) Omnes causæ vulnerantes: vulnerare enim est, facere solutionem continui per rem duram & acutam, i. e., quæ momentum sui motus paucis applicat punctis. Hinc (2) Urticæ, aliæque Herbæ urentes dictæ, Stimulationem pariunt. (3) Omnia Salium genera. (4) Olea omnia; quæ quidem duplici modo stipulare possunt: 1. Quatenus se infigunt osculis meatuum, eaque obstruunt; unde impetus Liquidorum in extrema puncta Vasculorum exercetur; sic Oleum Olivarum Corpori inunctum, illud tumescere & rubescere facit; imo & febrem aliquando creat, ob Perspirationem impeditam: 2. Quatenus acria sunt, vel natura; vel arte. (5) Stimulationem excitant Saponem, sive artificiales, sive nativi; quales sunt omnes Succi Vegetabilium; quatenus oleum & salem simul mixta continent. (6) Spiritus omnes. (7) Terræ omnes, quæ duræ sunt & acutæ. (8) Calor quicumque frequenter applicatus: huc vero referuntur Sulphurea, atque Sales Metallici: siquidem omne Metallum, etsi per se satis blandum sic ac mite, (ut apparet ex Au-

ro

ro & Argento indissolutis, quæ nullo modo nocent sumpta) si solvatur in Salibus, aut Aquis fortibus, fit *causticum*, maximeque *stimulans*. (9) Omnes motus externi. (10) Frigus vehemens, quod quidem agit, primo momento, sensum frigoris inducendo; sed paulo post summum calorem excitat: Istud autem præcipue videmus in Febribus, quæ cum frigore, horrore, tremore, &c. invadere solent, his enim symptomatibus magna incalescentia statim succedit.

CAPUT II.

De Contrahentibus.

1. **C**ontrahentia sunt, quæ duo puncta distantia Fibræ Motricis, in proprio contactum & in magis firmam cohesionem adigunt. Hoc autem ut melius intelligatur, supponamus AB (in FIG. I.)

esse Solidum minimum sive ultimum, & ad CD adhærere EF, quod est etiam Solidum ejusdem naturæ; ita ut hæc duo Solida sint in directum opposita: His positis, dico illa contrahi non posse; nam particula AE solida & compacta non potest intrare particulam EF solidam quoque & compactam, cui connectitur; ac proinde linea AE magis curta reddi nequit, i. e., hæc duo Solida contrahi non possunt. Si vero (in FIG. 2.

G sup-

supponamus, particulam AB adhærere alteri CD, per puncta inter EF comprehensa, hoc posito, facile concipere possumus, particulam firmum suum mutare posse, ita ut ex AB fiat EH; unde accidit, ut particulæ CD, per puncta inter EG comprehensa, jam adhæreat; sicque longitudo, quam habebant istæ binæ particulæ, minor evadit, h. e., fit *Contractio* particularum. Unde sequitur, minima nostra Solida non posse per se sive singulatim *contrahi*; ideoque *Contractione* solummodo fieri respectu duorum plurium-ve Solidorum ejusmodi juxta se invicem positorum.

2. Jam vero causæ *Contractionem* promoventes ad hæc *IV. THEOREMAT A* reduci possunt.

THEOR. I. Quicquid solvit Fibræ alicujus continuitatem, id naturalem illius *Contractionem* promovet; ut superius demonstratum est. Sic igitur Arteriæ, Venæ, Fibræque nostræ vulneratæ & scissæ sese *contrahunt*; hinc etiam Ignis, Corrosiva, & Vulnerantia sunt causæ *Contractionis*.

COROLL. Ergo Medicamenta plurima *Contrahentia* operantur vulnerando, & lædendo. Porro *lædere* vocamus hic loci, minima Vascula vi quadam discindere. Corpus enim nostrum ex infinitis

tis

tis Vasculis minimis constat ; & hæc Vascula non secundum longitudinem majorum Vasculorum excurrunt , sed inter se componuntur , & funium instar intorquentur ; (de qua re vide plura superius in CAP. V.) adeo ut magnum Vas vix lædi possit , quin aliquot ex minimis plane diffringantur : Quum igitur Arteriæ & Venæ dissectæ se *contrahant* , sic & illa Vasa minima . Itaque læsio causa est *contractionis* Vasorum ; & Medicamenta quæ lædunt hæc Vascula , *contractionem* producant : talia vero sunt omnia Acrium genera . *Contractionis* autem Vasorum , hoc modo procuratæ , effectus est Liquidorum extravasatio .

THEOR. II. Contractionem promovent omnia illa , quæ valido suo *nifu* Canales ita dilatant , ut diameter longitudinalis minor , latitudinali sive major fiat : hæc vero duplicia sunt , nempe Replentia , & Stimulantia ; [ista porro de fibris excavatis intelligenda sunt] hinc etiam in vulneribus labia sunt retorrida .

THEOR. III. Contractionem promovet quicquid causas Vasa distendentes tollit ; & hoc fit *depletionibus* quibuscumque . Istud autem clare videmus in Medicamentis quæ in *genus nervosum* agunt , hæc enim salivationem , alias-

que avacuationes, & inde [si excretiones istæ nimix ac diuturniores fuerint] marasmm inducunt; nam Vasa nimis depleta se contrahunt, unde Corpus gracilescit: hoc etiam faciunt Calida omnia, quæ liquidissima nimis dissipare solent.

*THEOR. IV. Contractionem efficit insinuatio exiguarum particularium inter superficies minimorum Staminum: sic enim si inter duas Fibrillas contiguas liquidum aliquod se insinuet, tum contrahentur hæ Fibrillæ, pro ratione quantitatis liquidi inserti; nam liquidum hoc insertum hæc Fibrillas a se dimovens, ac proinde ex rectis lineis in curvas mutans, totam Fibræ longitudinem accurtet necesse est, Hinc adeo mirabiles oriuntur effectus: Funes enim exsiccati aquæ immissi contrahuntur & rigescunt, ut chordæ musicæ; ita quoque Nervi nostri, & Cor ipsum, quod in spiritu vini maxime contrahitur, & solidescit. Jam vero contractionem hujusmodi creant Spiritus Vini & Oleum Terebinthinæ, quæ, cum se in aliquam partem insinuaverint, ibi hærent & solidescunt; unde fit, ut tam diversa ex illorum abusu sequantur symptomata: quin & inde liquet, quam periculosa sint omnia *Contractionia**

hentia in minimis Vasis, quia cum ipsis concrefcunt.

COROLL. I. Hinc augeri potest Fibrae cujusdam *soliditas*; quippe particula se insinuans applicat se lateribus, ibique concrefcens, majorem soliditatem Fibrae conciliat.

COROLL. II. Ergo, ceteris partibus, *contractio* Fibrarum vim earum auget in Liquida intra Canales contenta.

COROLL. III. Igitur, a *contractione* Fibrarum, Corporis *robur* augetur; hinc etiam omnes homines quorum Fibrae ut par est contractae sunt, majori robore donantur, quam alii quorum Fibrae idonea *contractione* carent.

C A P U T III.

De Laxantibus.

1. **L**axatio dicitur, ejusmodi mutatio in solidis, per quam elongari magis possunt, absque ruptura, quam antea. Hinc patet, Flexibilitatem & Dilatationem hac definitione comprehendi; nulla quippe fit flexura, nulla dilatatio, nisi corpus quodammodo elongetur.

2. Haec autem elongatio considerari potest, vel respectu Fibrillarum omnium

nium minimarum, vel respectu Vascularum ex Fibrillis illis constantium. Porro hæc elongatio in Fibrillis minimis concipi non potest: ut enim Fibrillæ minimæ longius a se invicem removeri queant, omnino requiritur ut particulæ nonnullæ lubricantes sese inter partes istas insinuent; hoc autem in minimis illis Fibrillis fieri nequit, absque continui solutione.

3. Medica igitur & propria *Laxatio* solummodo obtinet in *ultimis* nostris Canalibus, qui ex istis Fibrillis componuntur: hi vero si rigidi fiant, & liquidis suis priventur, ita ut ipsorum latera cohæreant, tunc perit eorum *laxitas*, quam arte nulla restituere possumus, nisi liquida amissa suppeditando, unde lubricantur, & ad motus flexionis apti redduntur.

4. Quapropter *Laxantia* sunt ea, quæ Canales ingrediendo eorum parietes ab invicem remouent, eosque lubricando molles reddunt: talia sunt, [1] Aqua tepida, vel interne sumpta, vel externe applicata, ut balneis, fomentationibus, &c. (2) Olea omnia vegetabilia ex maturis Seminibus mitibus, non vero acribus, expressa; ut Oleum Amygdalarum dulcium, Olivarum, Lini, &c. (3) Medulla

dulla Ossium, quæ, cum per meatus valde exiguos in Ossium cavitates derivetur, subtilissima est; item Adeps & Pinguedo, præsertim Omenti. (4) Emulsiones, atque Decocta farinacea glutinosa; qualia fieri solent ex Hordeo, Lini Semine, aliisque Seminibus oleum inter premen- dum exhibentibus; & ex Herbis oleosis, lactescentibus, non acribus; item ex Herbis *emollientibus* dictis. (5) Saponacea omnia, præsertim Animalium Bilis, quæ maxime emol- lit.

COROLL. Hinc solvitur Problema, cur Aqua prius laxet, deinde rigi- dum faciat? ut videre est in Corio, quod in Aqua maceratum, valde molle & flexile fit; arefactum vero, durius magisque inflexibile quam antea redditur. Hoc enim inde fit, quod Aqua, quando primum penetrat, Fluidi rationem habeat; ideoque, partes madefaciendo, reddit eas molles; ejusdem vero particulis subtilissimis, vi caloris, expulsis, id quod remanet, ad naturam Solidi accedit, cum Fibris concrevit, earumque firmitatem auget. Porro *Laxantium* effectus duo sunt; scilicet, 10. Canaliculorum dilatio; 20. hinc libera magis Humororum circulatio.

CAPUT IV.

De Constipantibus.

1. **C**onstipantia sunt illa, quæ Vasorum Emissaria ita obstruunt, ut fluxus vitalis intercipiatur; ideoque omne Constipans agit, vel quatenus Canali externe adhæret, eumque comprimit; vel quatenus interne Canalium lateribus inhæret, eosque infarcit: an vero sensu posteriori Constipantia dentur, est cur dubitemus; idque propter hæc rationes. 10. Quia Vasa Lactea adeo minuta sunt, ut per ea nihil ingredi posse videatur, quod in aliis Vasis obstructionem modo dictam creare queat. 20. Si tale Obstruens Lactea intraret, Pulmones primum impeteret, ejusque effectus ibi sentiretur; quoniam, ab ipsius ingressu in Vasa Lactea, usque ad introitum in Pulmones, continuo movetur ex angustiore in latiore Canalem [ut ex anatomicis constat]; quam primum autem in Arteriam Pulmonalem defertur, ex latiori in angustius spatium moveri incipit; tandemque in Vascula Pulmonum arctissima fertur, quæ, cum totius Corporis minima sint, vel in iisdem obstru-
tionem

Etionem pariet, vel nullibi. 30. Sanguis in Pulmonibus, Aeris externi comprimentis vi, plurimum atteritur & comminuitur; ac proinde supra dictæ *obstructioni* producendæ minus aptus redditur. Porro notandum est, ex natura nostri Sanguinis esse, ut concreascet simul ac quiescit; non vero quiescit, nisi motus Cordis & Arteriarum minuatur: adeoque *interna Obstruentia* dici possunt, quæ vires Cordis & Arteriarum debilitant; quod quidem plerumque fit æquabiliter per totum Corpus, in Pulmonibus vero primum sentitur. Sic igitur in parte singulari *obstructio* fit, quum, aliqua de causa, Liquidum in ea parte quiescit; adeoque talia *Obstruentia* tantum agunt, Humores nostros coagulando.

2. *Constipantia* sunt duplicia; scilicet, *Illinentia*, & *Emplastica*. Jam vero *Illinentia* sunt, (1) Olea expressa quæcumque, sive extrinsecus, sive intrinsecus applicata; quippe cum aqua non permiscantur, hinc ejus fluxum per Canales impediunt, ut apparet in charta oleo illita. [2] Semina farinacea mucilaginosa, ut Papaveris, Lactucæ, &c. cum aqua ad gelatinam cocta; item quatuor Semina frigida. [3] Olea com-

G 3   posita

posita ex Vegetabilibus & Oleo simul coctis. [4] Olea stillatitia ex Vegetabilibus. (5) Balsama nativa liquida quæcumque.

Emplastica dicuntur, quæ externe meatus, glutinis instar, compingunt: horum autem duo sunt effectus; 10. enim plurima Vasa simul obstipant & illinunt; 20. Liquidum ibidem stagnare & putrescere faciunt. *Emplasticatorum* autem genera 5 sunt, [1] Farinæ omnes oleo & terra constantes, cum Aquæ paxillo in pastam redactæ. [2] Liquor omnis e Vegetabilibus defluens, qui tenax est atque conglutinans. Plantæ vero triplex Liquidum ejusmodi effundunt; primum quidem quod in spiritu vini solo solvi potest, & *Oleum* dicitur; secundum quod spissius est, & solvitur in aqua, vocaturque *Balsamum*, constans ex oleo & mucilagine; quibus autem duobus si accedat terra, tunc tertium fit corpus *Gummi* dictum; hoc vero si solidius evadat, ex avolatione scilicet partis tenuioris, *Resina* nuncupatur. [3] Resinosa quælibet. [4] Omnes Gelatinæ, sive Decocta diuturna decoctione inspissata, ex partibus solidis Animalium; ut ex Piscibus fit *ichthyocolla*, quæ gluten est optimum: quippe Naturæ Author,
ne

ne Pisces continuo male afficerentur ab Aqua salsa ipsos circumambiente, in eorum Cute posuit innumeras Glandulas, quæ oleum secernunt; unde Piscium Cutis est valde balsamica, & ex illa cocta gluten, *ichthyocolla* dictum, conficitur. [5] Composita ex his quatuor supra dictis; ut Cataplasmata, &c.

3. Effectus autem omnium *Illinentium*, *Obstruentium*, & *Constipantium* sunt, 10. Impedire trajectum Liquidorum, adeo ut in *Vasis* stagnet; sic enim *Cadavera* conservare solemus, eadem illinendo aliqua re unctuosa, quæ *Fluidorum* ingressum impediatur: 20. Producere omnia illa, quæ produci solent vi vitæ in *Vas* quodlibet obstructum. Etenim stagnantia *Liquida*, vi vitæ, a tergo urgentur, alterantur, & copia augentur: unde *Tumores*, qui, si circum *Vasa Arteriosa* sint, fiunt *Inflammationes*: si circa *Vasa Lymphatica* oriantur, fit *Tumor albus vesicularis*, sive *Oedema*: si circa *Vasa omnium minima*, nascitur *Tumor flatulentus*; ut fieri solet in *Podagra*, ex applicatione emplastri; ab hoc enim *transfluxus humoris* impeditur, ideoque pars illa tanquam *flatibus distenta* apparet. Porro si maneat *obstructio* & *inflammatio*, atque vis vitæ adsit, orietur *Apostema*:

ma : si vis vitæ ingens , & obstructio magna , fiet Gangræna : si omne Liquidum exprimat , & crassa materies coeat , proveniet Skirrhus : si illa materia moveatur , evadet Cancer : si magna copia Vaforum vi vitali & obstructione pertinaci destruantur , fiet Sphacelus sive mors partis . Si vero hæc *Illinentia* & *Obstruentia* applicentur Cadaveri , in quo nulla vis vitæ , nihil producent , præter conservacionem a corruptione .

 CAPUT V.

De Chirurgicis Specificis.

I. **C**hirurgia Specifica distinguuntur in *Sarcotica* sive *Carnem generantia* , *Epulotica* seu *Cicatrisantia* , & *Porotica* sive *Callum producentia* . Hæc autem omnia non agunt in Cadaver , sed vitalem Liquidum fluxum supponunt . (*Sarcotica* sunt Remedia , Naturam , in *carnis* ulceratarum aut vulneratarum partium deficientis generatione , juvantia . *Epulotica* sunt Medicamenta , quæ Vulneribus vel Ulceribus *cicatricem* , sive ultimam consolidationem , inducunt .) *Porotica* aut *Callum generantia* sunt , quæ impedimenta nutritionis sive accretionis
in

in minimis Vasis osseis seu cartilagineis auferunt, (ac proinde quæ duras Ossium partes, per fracturam separatas & disjunctas, *callosa* quadam con- crescentia interveniente, sibi invicem iterum connasci ac uniri faciunt.)

2. Jam vero, ut hæc Medicamenta cum effectu operentur, quædam conditiones requiruntur in Fluidis nostris, & nonnullæ in Solidis. In Fluidis requiritur, 10. ut sint mitia sive blanda; 20. ut sint mobilia per minima Vasa; 30. ut sint aliquantulum glutinosa: horum quippe Medicamentorum actiones fiunt in Vasis minimis & tenerimis, & vix a Fluido differentibus; adeoque Liquida, quæ per hæc transeunt; omni acrimonia destituta esse debent, ne ista Vasa destruant; requiritur etiam ut talia sint, ut per eadem facile fluant, non tamen adeo tenuia ut defluant, sed talis consistentiæ, ut Vasis adhæreant. In Solidis autem seu Vasis requiritur, 10. ut sint apta ad Fluidum recipiendum; 20. ut sint flexibilia & dilatabilia, ac proinde aliquando facile distendi queant.

3. Hisce positis, oriuntur istorum Medicamentorum effectus subsequentes; nempe, 10. Canales sejuncti uniuntur per modum anastomoseos. 20. Cana-
lium

lium fines, per impetum Liquidi, vel eo usque tantum distenduntur, ut Transpirationi Insensibili solummodo patefiant, vel eo usque, ut etiam Sudorem emittant: hæc autem posterior methodus curandi absque cicatrice, est optima; at raro fit, quia citius & facilius vulgari modo consolidatur vulnus; sed tum pars illa Perpirationi non amplius apta est. 3°. Vasorum fit accretio & arescentia, quando scilicet hæc ita resistunt, ut Liquida intrare nequeant; unde cicatrix, stagnatio succi nutritii in Vasis ultimis, ibique ejusdem concretio & agglutinationo: siquidem omne Liquidum in Vase suo stagnans, cum ipso concrevit; unde cicatrice pars obducitur, aliasque partes soliditate, duritie, insensibilitate, candore, ac etiam difficiliore & parciore *perspirabilitate* superat. Hinc, ob pressionem Atmosphæræ, dolores in illis partibus quæ vulneratæ fuerunt, aliquando sentiuntur: ad quod evitandum, in vulnere curatione Vasa tam mollia servari debent, ut distendi possint; sed plerumque Chirurgi, ad sanationem citius expediendam, Vasorum vires ita augent, ut plus resistant, quam Liquida urgeant, quæ proinde intrare nequeunt; adeoque ista Vasa complantantur, & fit callus.

4. Ex

4. Ex dictis ergo patet, Medicamenta de quibus nunc agitur, tam in Fluida quam in Solida vires suas exercere debere; ideoque sunt, vel externa, vel interna. Porro *interna* sunt, quæ Chylum blandum, nullis salibus, nullo oleo acri sive aromatico, aut terrestribus acribus scatentem, præbent; tum quæ dant Chylum tenuem, sed aliquantulum lentescentem; non enim ita tenuis esse debet, ut fluxum vulneri conciliet: talia sunt, 10. Decocta Carnium, & Juscula. 20. Decocta Farinarum blandarum, ut Hordei, Avenæ, Tritici, Oryzæ. 30. Omnes Emulsiones ex similibus paratæ. 40. Illa quæ Acra prædominans tollunt. Jam vero *Acra* sunt vel *alcalina*, vel *acida*, vel *oleosa*, vel *terrestria*, vel tandem ex his quatuor combinata. Adversus autem singula *Acida*, singula quoque habemus *Temperantia*: siquidem *Acidum* omne domari potest, dum oleo obvolvitur, vel aqua diluitur, vel mucilaginosus obtunditur, aut per sales oppositos, scilicet alcalinos, destruitur. *Alcalina* porro aqua, oleo, mucilagine, & acidis domantur. *Oleosa acra* fiunt vel ex Aromaticis, vel ex Alliatis, vel ex Oleis expressis factis rancidis; & non adeo facile tolluntur, quoniam

niam Olea pertinacius adhærent ; nec ita facile aquæ diluenti auscultant , nisi aquæ isti sal acidus , & parum mucilaginis addatur . *Acria terrestria* sunt corpora dura & scindentia ; ut Vitrum comminutum , Crystalli , Metalla , Simi-metalla , cunctaque solida corpora ita comminuta , ut Canales subire , eorumque latera penetrare queant : hæc autem vix superari possunt , vel , si Canalium lateribus altius impacta sint , avelli ; & quidem ad ea removenda nihil aliud agendum tunc superest , quam ut Vasa oleo multo & aqua laxentur . 50. Quæ crassa attenuant , etenim si pus nimis crassum sit , vulnus consolidari nequit : horum vero Medicamentorum optimum est Aqua pura calida , cui addi possunt Sales alcalini fixi ; quippe volatiles nimis cito avolant , atque , si magna copia fumantur , nimium stimulant . 60. Quæ motum æquabilem Liquidis conciliant : talia sunt quæ Liquida æquabiliter laxa tenent , ut Aqua moderate calida . Hæc sunt autem *interna* Medicamenta , quæ ad Vulnerum curationem requiruntur .

Externa sunt , quorum ope servatur æquilibrium inter Vasorum resistentiam & vim Liquidorum influentium ; ita ut
Vasa

Vasa nec minus nec plus resistant quam debent : si vero Vasa ita disposita sint , ut in æquilibrio cum suis Liquidis maneant , tum curabitur Vulus absque ulla cicatrice . Huc autem conferunt , 10. Quæ Vasa laxant ; & inter hæc optima est Aqua tepida . 20. Quæ putredinem coercent ; ut sunt Spirituosa omnia , quæ mundificare dicuntur , & putredini alcalinæ resistere ; tum Salina quæcumque , exceptis alcalinis ; Olea omnia , ut & Balsama , v. gr. Terebinthina , Balsamum de Copaiva , Peruvianum , &c. dein omnes Tinturæ cum Spiritu Vini & Balsamis factæ , ut cum Absinthio , Scordio , & aliis resinosis oleosisque ; tum Balsama naturalia , Unguentum ex Aromatibus paratum , & ex iisdem Balsamum ; siquidem Aromata omnia continent Balsamum , quod ab oleo ipsorum provenit , & spiritu vini extrahi potest : tandem omnia Cera , Unguenta oleosa , sed lenia , & Emplastra ; quorum unicum sufficere posset , nempe ex Cera , Terebinthina , & Oleo confectum . 30. Quæ nimis humida Vasa exsiccat : si enim Caro sit luxurians , vel excrecens atque fungosa , tunc temporis plane indicat Vasa nimium distendi & dilatari , ob Liquidum copiose nimis influens ,
ideo-

ideoque exsiccatio requiritur ; & hoc Chirurghi vocant *exedere* . Porro *Exsiccantia* sunt , Ossa Piscium leni igne calcinata , & pulverifata ; ut sunt Mandibulæ Lucii piscis , quæ acre acidum absorbent ; si vero nimis diu applicentur , exsiccant & cicatricem inducunt : tum omnes Lapides Piscium & Cancrorum , Margaritæ , &c. plurimum etiam valet Colophonia contusa , quæ componitur ex Terbinthina in aqua cocta , & exsiccata donec contundi possit , & ultimum est remedium in fistulis exsiccandis : omnes quoque Terræ , ut Cretæ , Boli , Rubrica , Osteocolla : dein Terræ Metallorum , ut Calx Vitrioli probe edulcorati , Lapis Hæmatites , Crocus Martis , tam aperiens quam astringens , Cerussa , Minium , Calx Stanni , &c. quæ absorbent omnia liquida . 4o. Quæ contrahendo Vasa , soliditatem & robur iis addunt : talia sunt Alcohol Vini , Oleum Terbinthinæ fere fervens , &c.

CAPUT VI.

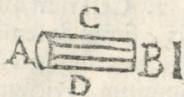
De Solventibus, sive Dolorem cientibus.

1. **D**olor est perceptio ingrata, quæ Fibra Nervæ distensionem committatur: nulla quippe fit tensio in parte nervosa, alicubi in Corpore nostro, quin oriatur dolor, licet nihil acris, nihil corrosivi accesserit; ut patet in Carnificum torturis. Jam vero, si pars quædam stricte ligetur, nimis comprimatur, contundatur, corrodatur, vel disseccetur, aut igne destruat, tum perit in ea parte sensus & dolor: si enim in Cane nervum ad crus pertinentem disseccueris, licet omni modo membrum illud male tractes, dolorem tamen non sentiet Canis. Nullus igitur in nobis excitari potest dolor corporeus, nisi a læso Neruo; qui cum variis modis lædi possit, hinc pro variis istius læsionis gradibus, diversi quoque in nobis excitantur dolores.

2. Ceterum distractionis nervosæ partis, simul & sensationis doloris inde orti, tres sunt gradus. Primus gradus est omnium levissimus; scilicet, quando Nervus, ita tenditur, ut Mens percipiat, vim Fibrarum adhuc superare vim illatam;

illatam; unde oritur *pruritus* sive *titillatio*, i. e., medium quid inter *voluptatem* & *dolorem*. Quicquid ergo facit, ut pars per levem tensionem irritata maneat in eodem statu, *latitiam* excitabit: Mens enim tunc advertit, vim Fibrarum adhuc superare vim quæ Nervo est illata. [Gradus secundus est, quum Fibræ Nervosæ ita distrahuntur, ut jam perceptio *doloris* [major, minor-ve, pro gradu scilicet distractionis] inde fiat.] Tertius denique gradus est, quando solvitur continuum; tunc vero *titillatio*, non secus ac *dolor* in partibus dissolutis cessant.

3. Tensio autem sive distractio nimia duas ob causas *dolorem* inducit: nempe, 10. Propter ea quæ solutionem aliquot Fibrillarum Nervearum antecedeabant; qualia sunt, inflammatio, erosio, &c. unde fit distractio: 20. Propter ea quæ dissolutionem hanc sequuntur, scilicet, ob Fibrarum tenorem destructum; ita ut quod antea quinque Fibris, v. gr., sustinebatur, post solutionem ab una tantum fit sustinendum. Ex.gr. fit ABCD (in FIGURA apposita) Nervus ex aliquot Fibris constans; si jam causa quædam Fibras inter CD contentas, quæ omnes simul impetum

tum five vim punctorum AB sustinere debent, solverit, ita ut una maneat illæsa, hæc jam totam vim punctorum illorum sustinebit; indeque orietur dolor: si vero ista quoque rumpatur, tunc peribit sensus & dolor in illa parte.

4. *Dolorem* creare possunt, (1) Omnia quæ interne Vasa distendunt; quatenus nimirum ex ea distensione tenerrimorum Vasculorum ruptura quandoque sequitur. [2] Eadem de causa, quicquid externe Vasa premit, *dolorem* excitare potest. (3) Quicquid aliqua ratione Fibras nimium tendit; ut *distorsio* seu luxatio. (4) Quicquid Fibras quasdam, reliquis intactis, dissolvit: jam vero Fibrarum continuum solvitur, vel instrumento mechanico, ut gladio; vel Medicamentis acribus; vel ignis actione.

5. *Pruritus* autem five *titillationem* excitant, 10. Medicamenta *Rubefaciencia*, ita dicta quoniam observatum est, a titillatione colorem rubrum in Corpore oriri. 20. Quicquid inflammationem levissimam creat, idem quoque titillationem producit, i. e., primum gradum *doloris* excitat: sic omnis rubra pustula prurit, nimis vero tractata dolet; ita quoque omnibus Animalibus æstro venereo percitis Genitalia rubent; & Penis,

nis , ob solam Mentis cogitationem , qua nervuli ejusdem irritantur , rubeſcit , & extenditur : adeoque omnis *pruritus* est inflammationis species . Inflammatio autem oritur ab impedito transfluxu Sanguinis ex ultimis Arteriis in primas Venas ; unde in illis pars crassior sistitur , dum tenuior per lateralia Vasa fluit : sicque nascitur rubedo .

Causæ *rubedinem* inducentes sunt , (1) Omnes Frictiones , i. e. , compressiones & remissiones reciprocæ , ita ut Canales nunc claudantur , nunc distendantur ; & ab hac reciprocatio-
ne oritur grata perceptio . (2) Omnes Fotus , sive applicationes emollientium & lavantium tepidæ , vel interne , vel externe : quippe Fotus calore suo pressionem Aeris minuit , humiditate vero sua Vasa laxat : ideoque Sanguis eadem copiose ingreditur : & hinc oritur rubedo . [3] Omnia Emplastra densa , & simul non acria , sed tenacia & glutinosa : hæc enim , poros obstruendo , Perspirationem impediunt ; & inde humores accumulantiur . (4) Cataplasmata similia , i. e. , corpora aqua subacta , & ad Pulvis tenacitatem cocta , adeoque mediæ rationis inter Emplastra & aquam ; hinc agunt ratione aquæ , ut Fotus ; tenacitatis autem ratione , ut
Em-

Emplatra. [5] Omnes Suctiones, five a Sanguifugis, five a Cucurbitulis, seu a quacumq; alia causa provenientes; Aeris enim pressionem auferentes, Sanguinem in partes, ubi fiunt, adducunt. [6] Calor quilibet nostri Corporis calorem superans; hic enim motum Fluidorum adauget. [7] Omnia Acria Stimulantia, quæ, per Fibras externarum partium, i. e. Epidermidis, penetrantia, & in meatus proxime subjacentes se insinuantia, lateribus Vasculorum sese infigunt; atque motu vitali Liquidorum pulsa, ita in Vascula agunt, ut eadem inde in primo distributionis gradu constituentur.

Talia sunt, 10. Plantæ omnes *aromaticæ*, in quibus sal & oleum prædominantur: ut ruta, sinapi, nasturtium aquaticum, & hortense, cochlearia, raphanus, urticæ, &c. quæ omnes analysi chemica examinatæ, multum olei tenuis & salis continere reperiuntur; præterea urticæ, microscopio examinatæ, jacula bifida exhibent, quæ Corpori nostro immissa, motus tremulos & inflammationem excitant: unde si applicentur membris paralyticis, languidis, & sopitis, valde profunt. 20. Ex Animalibus etiam talia dantur: etenim Formicæ, quæ multum salis & olei præbent,
eum-

eundem in nostro Corpore fortiuntur effectum; sic etiam Carnes & Pelles putrescentes præbent sal alcalinum volatile, quod vellicando levem inflammationem producit; Columbæ quoque recenter trucidatæ, & Corpori applicatæ calidæ; tum ibi ad putredinem usque relictæ, inflammationem levem sive pruritus excitant.

30. Omnia naturalia, in quibus est Sal Alcalinus qualiscumque, sive fixus, sive volatilis, sive muriaticus; item omnia Acida non nimis acria; cuncta quoque sive Oleosa, sive Salina, vel fermentatione, vel distillatione, vel etiam expressione parata, modo non sint nimium acria. Hæc autem inflammatio, sive pruritus, sive primus *doloris* gradus, duos habet effectus; nempe, 10. Solidorum attritum, 20. majoris copię Liquidum derivationem in Vasa Lateralia & Secretoria.

6. Secundum *doloris* gradum excitant *Epispastica* quælibet, i. e., Medicamenta quæ derivant Liquidum in partem cui applicantur, tanta vi, ut Vasa tenerrima rumpantur; liquor autem hinc effusus ab Epidermide illæsa, in vesiculas elevata, retinetur: adeoque Medicamenta *Epispastica* debent constare ex partibus acribus & tenui-

tenuibus , quæ per Epidermidem illasam transeunt , sese infigant lateribus Vasculorum sudori , materiæ perspirabili , & lymphæ dicatorum , eaque rumpant ; Epidermidem vero non destruant ; quoniam hæc pauca tantum (si forsan ulla) habet Vasa ; & ideo vis vitæ in eadem admodum debilis est .

Medicamenta dictum effectum producentia sunt , (1) Omnes Phœnigmi , sive Medicamenta Rubefacientia diu applicata ; sic enim semen sinapi applicatum , primo ruborem iuducit , si vero per duas horas remanet , vesicam excitat . (2) Quæcunque sale acri volatili & oleo penetranti gaudent : ut ranunculus , radices thapsiæ , raphani rusticani , flammulæ Jovis , cyclaminis ; nec non cepæ , allia , succi ex euphorbio , tithymalo , stramonio , & similes succi acres purgantes , item lixivium saponacea diu applicata , fermenta acra , fœmus columbarum , præsertim earum quæ fabis plurimum vescuntur ; hinc enim fœmus columbinus plus salis acris obtinet : dein cantharides , ut & venena nonnulla ; puncturæ apum , vesparum , &c. (3) Ignis , qui , cum lentus est , rubefacit solummodo , verum auctus vesicam excitat , idque vel mortuis ipsis , quo-

H
niam

niam seipsum movere valet; cum alia Vesicantia in hac occasione sint inertia, & ab altera causa in actionem deducantur. (4) Omnia Salia alcalina, tam volatilia, quam fixa; quælibet Olea acria aromatica; tum Urina putrefacta, Caro putrida, &c. Hæc ergo adhibenda sunt, ubi major motus requiritur, ad obstructions Vasorum solvendas, & infarcta per stimulationem expellenda.

COROLL. I. Hæc omnia Medicamenta, Igne excepto, vices gerunt *instrumentalis* causæ.

COROLL. II. Hæc vero non agunt, nisi in *Solidas* partes.

7. Tertium *doloris* gradum excitant *Escharotica*. Apud Veteres *Eschara* vocabatur *focus Deorum*, & hinc deducta est ad significandam Crustam *visceri* factam. Hæc autem a *Vesicatoriis* gradu tantum differunt, quatenus scilicet Epidermidem lacerant, & Carnem corrodunt. Hujus vero generis sunt, 1°. *Escharotica* proprie dicta, quæ Vascula destruunt ita ut Liquida effundantur: horum autem parte tenuissima avolata, fit inspissatio, dein exsiccatio, quam sequitur crusta, quæ vero liquoris, e ruptis Vasis erumpentis, evaporationem impedit, unde liquor stagnando acer evadit, & corro-

corrodentibus ulterius penetrat, destruitque omnia, non secus ac si ignis esset. 20. Omnia corpora vegetabilia, animalia, & fossilia, quibus ea inest vis, ut Vascula detruere, Liquida expellere, atque, tenuissimam humoris partem inspissando, crustam superinducere possint: hoc modo agunt vitriolum, arsenicum, aqua fortis, lapis infernalis, & similia. Huc autem retulerunt Veteres sequentia. (α)

Caustica, quorum primarium est ignis; unde quidem ea quæ ignis instar agunt, *Caustica* vocantur: talia sunt, (1) Spiritus acidi fossiles ex Salibus, v. gr., ex sale marino, nitro, vitriolo, ac etiam sulphure, vi ignis vehementissimi, distillati. (2) Metalla, istis spiritibus acidis salinis soluta, & in crystallos redacta; ut Solis & Lunæ crystallos; item Mercurialia. (3) Semi-metalla in iisdem spiritibus soluta; ut cobaltum, antimonium, &c. (4) Spiritus Animalium alcalini, qui ex omnibus Animalium partibus, exceptis Chylo & Lacte, educi solent: etenim, in distillatione, post aquam seu phlegma, quod primum exit, ascendit sal volatile, deinde liquidum fetens, quod Spiritus est, quodque, Corpori applicatum, præsentaneum est *causticum*. (5) Spiritus acidi simi-

li modo ex Vegetabilibus parati. (6)
 Succu Vegetabilium acerrimorum, ut
 ranunculi, euphorbii, laureolæ, &c.
 Huc etiam relata fuere (β) *Septica*,
 quæ talem mutationem carni in Cor-
 pore vivo inducunt, qualis in Cada-
 vere, aeri humido & calido exposi-
 to, contingere solet, i. e. putrefa-
 ctionem. Humores quippe Cadaveris,
 vi coloris agitati, moventur, iisque,
 per liquidum fibras emolliens, via ad
 evaporationem aperitur; quapropter
 partes balsamicæ aquosæ Humorum,
 ut subtiles, statim avolant; quibus
 remotis, sal volatile fœtidissimum &
 acerrimum erumpit; unde fit, ut So-
 lida & Liquida quæ remanent, in u-
 nam massam *dissolutam* & *putridam*
 abeant, h. e., putrescat Cadaver. Si-
 milem vero putrefactionem producit
 Arsenicum, assatis Cepis humiditatem
 conservantibus immixtum; ut & Mer-
 curius Sublimatus Corrosivus, farina-
 ceis humidis & Cataplasmatibus ad-
 mixtus.

COROLL. I. Medicamenta quæcun-
 que *Dolorem excitantia*, a primo gra-
 du titillationis, usque ad summum
 destructionis, gradu solo differunt; qua-
 tenus scilicet quædam magis, alia mi-
 nus violenter operantur.

COROLL. II. Medicamenta hæc etiam
 pro-

propria vi nunquam agunt , excepto Igne ; si enim Cuti siccæ applicentur , ibique immota maneant , nihil agunt , sed si Liquidis commisceantur , nimirum in Corpore quod in continuo motu existit , effectus vehementes producant : sic Oleum Vitrioli fortissimum congelatum , parti siccæ admotum , nihil efficit ; contra vero , si Liquidis vivi Corporis admixtum fuerit .

COROLL. III. *Calor* omnium horum Medicamentorum est causa excitans & stimulans , quatenus *velocitatem* eorum motus auget ; quippe Septica si calide applicentur , majori cum effectu solent operari . Erunt ergo hæc Medicamenta ; pro diversis gradibus caloris , vel Stimulantia , vel Attenuantia , vel Putrefacientia .

COROLL. IV. *Causæ* demum hæc Medicamenta in actionem completam excitantes , sunt *calor* & *humiditas* simul ; non enim satis est , ut in humido solvantur , nisi accedat calor , pro stimulo ; unde in Corpore nostro optime agunt , propter ejus calorem & humiditatem .

Hæc vero de Medicamentis in *Solida* operantibus dicta sufficiant ; nunc autem ad ea quæ in *Fluida* agunt transgrediamur .